

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата географічних наук, доцента,
доцента кафедри загальної та регіональної географії
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
Корнуса Анатолія Олександровича
на дисертаційну роботу Колосівського Назарія Ігоровича
«Геопросторова організація та планування соціальної інфраструктури
Чернівецької області»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 106 Географія з галузі знань 10 Природничі науки

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій.

Соціальна інфраструктура є невід'ємним елементом просторової організації суспільства і виступає матеріальною основою відтворення людського потенціалу регіону. В умовах, що склалися внаслідок реформи децентралізації, повномасштабного воєнного вторгнення та демографічної кризи, питання геопросторової організації, доступності і якості соціально-інфраструктурних послуг набуває нового стратегічного виміру. Перенесення центру ваги управлінських рішень на рівень територіальних громад вимагає від науки вироблення адекватного теоретико-методичного інструментарію з оцінювання і планування розвитку соціальної інфраструктури в нових адміністративно-територіальних умовах. Обрана дисертантом тема «Геопросторова організація та планування соціальної інфраструктури Чернівецької області» є своєчасною і суспільно значущою відповіддю на цей запит.

Чернівецька область є особливо цікавим об'єктом для подібного дослідження завдяки прикордонному положенню, яскраво вираженій природній та суспільній неоднорідності, складному поліетнічному складу населення і контрасту між гірською і рівнинною частинами. Ці особливості зумовлюють глибокі внутрішньорегіональні диспропорції у рівні розвитку і доступності

соціально-інфраструктурних послуг, що підсилює актуальність обраної теми і потребу у системному суспільно-географічному аналізі. Дисертаційне дослідження виконано в рамках кафедральної науково-дослідної теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (держресстрація №0121U100332), що підтверджує органічний зв'язок роботи з пріоритетними напрямками розвитку географічної науки в Україні. Таким чином, обрана тема є актуальною, методологічно обґрунтованою та повністю відповідає сучасним завданням суспільної географії за спеціальністю 106 Географія.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз дисертаційної роботи та публікацій Колосівського Назарія Ігоровича дозволяє констатувати, що наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими, методологічно коректними і достовірними. Широка теоретична база, що включає праці провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників соціальної інфраструктури, підкріплює концептуальний каркас дослідження. Обробка статистичних матеріалів Головного управління статистики у Чернівецькій області і відкритих геопросторових даних OpenStreetMap із застосуванням ГІС-пакетів QGIS і GRASS GIS забезпечила належний рівень просторової деталізації і достовірності результатів. Методична частина є продуманою і відповідає меті роботи: коректно застосовано коефіцієнти локалізації і територіальної концентрації, коефіцієнти Енгеля і Гольца, геопросторовий аналіз транспортної доступності, типізацію і SWOT-аналіз. Апробація результатів на наукових конференціях і їх впровадження в Стратегію розвитку Чернівецької області до 2027 р. і Програму соціально-економічного розвитку на 2025 р. підтверджує достовірність і практичну значущість отриманих висновків.

Наукова новизна результатів дослідження.

Наукові положення та висновки, представлені в дисертації Колосівського Н.І., характеризуються належним рівнем наукової новизни. Авторське розуміння

«соціальної інфраструктури» як матеріальної основи, що створює сприятливі умови для підвищення якості життя з акцентом на її суспільно-географічний і просторовий аспект, є самостійним внеском у понятійний апарат суспільної географії. Вперше проведено комплексний суспільно-географічний аналіз соціальної інфраструктури Чернівецької області на рівні територіальних громад в умовах децентралізації і воєнного стану, виявлено і картографовано просторові диспропорції у розміщенні об'єктів соціально-інфраструктурного комплексу. Типізація громад за рівнем розвитку соціальної інфраструктури та її складових є операційним аналітичним інструментом, що відсутній у попередніх регіональних дослідженнях Чернівецької області. Удосконалення методики суспільно-географічного дослідження шляхом поєднання традиційних методів і сучасного геоінформаційного моделювання в QGIS і GRASS GIS є методичним внеском, що може бути тиражований для подібних досліджень в інших регіонах України. Удосконалена класифікація чинників за 9 критеріями і виділення галузевих складових соціальної інфраструктури також є самостійними результатами, що доповнюють наукову новизну.

Стиль викладу дисертації, відповідність її тексту встановленим вимогам.

Дисертаційна робота за структурою, змістом, обсягом і оформленням відповідає встановленим вимогам до кваліфікаційних наукових праць на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 106 Географія. Текст дисертації відрізняється академічною точністю, термінологічною виваженістю і послідовністю викладу. Чотири розділи, кожний з яких завершується відповідними висновками, формують логічно струнку структуру. Картографічне забезпечення роботи є достатнім і наочним, серія картосхем, створених у QGIS і GRASS GIS, суттєво підсилює аналітичний потенціал тексту. Оформлення роботи відповідає чинним вимогам МОН України. Список використаних джерел є достатнім, оформленим відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015.

Відсутність порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота є самостійною науковою працею автора. Висновки, рекомендації та пропозиції, що характеризують наукову новизну

кваліфікаційного дослідження, одержані автором особисто. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті результати, що належать особисто здобувачу.

При використанні для аргументації актуальних положень дослідження праць інших вчених, наведено посилання на відповідні праці. При аналізі тексту дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

За результатами аналізу дисертаційного дослідження можна стверджувати, що воно має вагоме теоретико-методологічне і практичне значення. Удосконалена методика комплексного суспільно-географічного дослідження соціальної інфраструктури є відтворюваним і переносним аналітичним інструментом, що може бути застосований дослідниками інших регіонів України. Авторська класифікація чинників і типологія громад за рівнем розвитку соціальної інфраструктури є готовим аналітичним продуктом для регіонального управління. Практичне значення підтверджено актами впровадження результатів у Чернівецькій обласній раді при розробці Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 р. і Програми економічного і соціального розвитку на 2025 р. (довідка №01-12/23-255 від 26.02.2026 р.). Результати використані при підготовці завершального звіту кафедральної науково-дослідної теми (довідка №16/19-834-26 від 23.02.2026 р.), а також у навчальному процесі географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (довідка №16/19-873-26 від 25.02.2026 р.).

Аналіз змісту дисертації.

Структура і зміст дисертаційної роботи Колосівського Назарія Ігоровича відповідають меті і поставленим завданням, повною мірою презентують отримані результати.

У вступі здобувач обґрунтовано визначив мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, охарактеризував теоретико-методичні підходи та методи, розкрив наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи. Мета сформульована

чітко, а шість поставлених завдань повно охоплюють основні аналітичні блоки дослідження.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження соціальної інфраструктури регіону» здійснено ґрунтовний огляд вітчизняних і зарубіжних підходів до розуміння соціальної інфраструктури, запропоновано авторське трактування поняття, визначено її складові та функції. Методика дослідження вдало поєднує класичні методи суспільної географії із сучасним геоінформаційним інструментарієм. Особливо цінним є синтез суспільно-географічного, економічного, правового та соціологічного підходів до аналізу соціальної інфраструктури.

Другий розділ «Чинники формування та розвитку соціальної інфраструктури регіону» містить класифікацію чинників за дев'ятьма критеріями, ретроспективний аналіз становлення соціально-інфраструктурного комплексу Чернівецької області та характеристику природно- і суспільно-географічних чинників його розвитку. Виокремлення дев'яти груп суспільних чинників є достатньо повним і дозволяє виявити різноспрямовані впливи на розвиток регіональної соціальної інфраструктури.

Найбільш аналітично насиченим є третій розділ «Динаміка та сучасний стан соціальної інфраструктури Чернівецької області», у якому охарактеризовано десять секторів соціальної інфраструктури. Розрахунок коефіцієнтів локалізації, територіальної концентрації, Енгеля і Гольца забезпечує кількісну обґрунтованість аналізу. Геопросторовий аналіз транспортної доступності закладів охорони здоров'я та освіти є оригінальним і практично значущим результатом. Встановлено, що найкраща доступність характерна для Новодністровської ТГ, а найгірша – для більшості гірських громад. Важливе прикладне значення має типізація 34 територіальних громад за рівнем розвитку соціальної інфраструктури.

У четвертому розділі «Напрями планування, проблеми та перспективи розвитку соціальної інфраструктури громад Чернівецької області» запропоновано 12 принципів розвитку соціальної інфраструктури та 6-етапний

механізм забезпечення її розвитку. SWOT-аналіз виділених типів громад доповнює кількісні результати якісною оцінкою, а запропоновані рекомендації є конкретними та диференційованими за типами громад. Висновки логічно узагальнюють результати дослідження відповідно до поставлених завдань..

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано у 15 наукових працях. З них п'ять статей надруковано у фахових виданнях України (Науковий вісник Чернівецького університету, Часопис соціально-економічної географії, Природнича освіта та наука, Українській журнал природничих наук) загальним обсягом 3,9 д.а. Кілька статей вийшло у закордонних виданнях, 8 тез доповідей оприлюднено в матеріалах міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій. Із публікацій, виконаних у співавторстві, до дисертації включено лише ті результати, що безпосередньо належать дисертанту, що підтверджено відповідними довідками. Кількість, обсяг і зміст наукових публікацій відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024). Опубліковані праці охоплюють увесь тематичний спектр дисертації і повною мірою відображають авторські наукові результати.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження, зауваження та пропозиції.

Відзначаючи загальний науковий рівень і практичну цінність дисертаційного дослідження, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1. Авторське визначення соціальної інфраструктури як «матеріальної основи, що створює сприятливі умови для підвищення якості життя» є

лаконічним, однак, на наш погляд, дещо надмірно широким і не повною мірою відмежовує соціальну інфраструктуру від економічної чи виробничої. У суспільно-географічній традиції наголошується на суб'єктно-об'єктному зв'язку між інфраструктурними об'єктами та конкретними потребами населення і територіальних громад. Крім того, у сучасній суспільній географії та регіоналістиці соціальна інфраструктура дедалі частіше розглядається як поєднання матеріально-просторових, інституційних, сервісних і цифрових компонентів. Особливо це актуально з огляду на згадані автором процеси цифровізації послуг і трансформації сервісів унаслідок пандемії COVID-19. Таким чином між авторським визначенням і реальним змістом дослідження простежується певна концептуальна неузгодженість. Бажано було б деталізувати визначення через виокремлення функціонально-галузевого та просторового компонентів, що відрізняють саме соціальну інфраструктуру від загального поняття «інфраструктура».

2. У дисертації слушно наголошується на впливі російської збройної агресії як важливого трансформаційного чинника розвитку соціальної інфраструктури, проте аналіз конкретних проявів цього впливу на соціально-інфраструктурний комплекс Чернівецької області є відносно стислим. Зокрема, область прийняла значну кількість внутрішньо переміщених осіб, що суттєво змінило навантаження на заклади освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та інші елементи соціальної сфери. Більш розгорнутий кількісний аналіз цього впливу у розрізі типів громад і секторів соціальної інфраструктури підвищив би прикладну цінність четвертого розділу. Крім того, попри згадування цифровізації послуг і дистанційних форм обслуговування, цифрова трансформація не отримала самостійного аналітичного розгляду ні у класифікації чинників, ні у блоці рекомендацій щодо планування розвитку соціальної інфраструктури. Між тим розвиток е-здоров'я, е-освіти та дистанційного надання адміністративних послуг істотно змінює логіку просторової організації соціально-інфраструктурної мережі, особливо в умовах воєнного стану.

3. У другому розділі роботи спостерігається певне переважання описового компоненту над аналітичним. Значний обсяг тексту присвячений характеристиці природно-географічних чинників: тектонічної будови, рельєфу, ґрунтів, рослинності тощо, однак не завжди достатньо переконливо показано їхній безпосередній вплив на формування та функціонування соціальної інфраструктури регіону. У ряді випадків зв'язок між окремими природними компонентами та розвитком соціальної сфери має опосередкований характер і потребував би глибшого обґрунтування. Певні питання викликає і застосування SWOT-аналізу для характеристики територіальних громад. Незважаючи на широке використання цього методу у прикладних дослідженнях, у науковій географії його часто критикують за високий рівень суб'єктивності. У роботі бракує чіткішого пояснення критеріїв віднесення окремих характеристик до сильних чи слабких сторін, можливостей і загроз.

4. Досить вразливим місцем є статистична база дослідження. Автор прямо зазначає проблему обмеженості статистичних даних на рівні територіальних громад, однак недостатньо розкрито, яким чином компенсувалася ця нестача інформації, як забезпечувалася порівнюваність даних із різних джерел та якою була похибка отриманих оцінок. Унаслідок цього виникають певні питання щодо точності окремих інтегральних оцінок і результатів типізації громад. Дискусійним виглядає також використання окремих коефіцієнтів, зокрема коефіцієнтів Енгеля та Гольца, для оцінювання рівня розвитку соціальної інфраструктури територіальних громад. Автору доцільно було б ширше аргументувати релевантність саме цих показників для аналізу сучасних соціально-інфраструктурних процесів і пояснити переваги їх використання порівняно з іншими методами інтегрального оцінювання.

5. Типізація територіальних громад Чернівецької області за рівнем розвитку соціальної інфраструктури є одним із важливих результатів дослідження. Разом із тим у тексті недостатньо розкрито, яким чином визначалися порогові значення між окремими типами, чи було апробовано запропонований підхід на матеріалах інших регіонів та чи проводилася перевірка стійкості типізації при зміні вагових

коефіцієнтів показників. Порівняння отриманих результатів із висновками аналогічних досліджень в інших регіонах України суттєво підвищило б доказовість зроблених висновків.

6. Геопросторовий аналіз транспортної доступності є одним із найбільш технічно переконливих результатів дисертаційного дослідження. Водночас постає питання щодо врахування сезонних коливань доступності, пов'язаних зі складними природно-кліматичними умовами гірських районів Чернівецької області. Сезонні обмеження транспортного сполучення можуть істотно змінювати фактичний рівень доступності порівняно з розрахованим на основі стаціонарних даних OpenStreetMap. Урахування цього чинника підвищило б достовірність аналізу для гірських громад та практичну значущість відповідних рекомендацій.

7. Загалом якість оформлення роботи є належною, однак окремі аспекти потребують уточнення. Зокрема, у тексті паралельно використовуються терміни «соціально-інфраструктурний комплекс», «соціально-інфраструктурна мережа» та «соціально-інфраструктурна система» без чіткого розмежування їхнього змісту, що певною мірою знижує термінологічну точність дослідження. Трапляються також окремі мовно-технічні огріхи, зокрема «у визначені суспільно-географічної сутності» замість «у визначенні», «матеріли дисертаційного дослідження» замість «матеріали» тощо.

Разом із тим зазначені зауваження мають переважно дискусійний, рекомендаційний та уточнюючий характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження.

Загальний висновок.

Аналіз змісту, структури та результатів дисертаційної роботи Колосівського Назарія Ігоровича на тему «Геопросторова організація та планування соціальної інфраструктури Чернівецької області», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 Географія (галузь знань 10 Природничі науки), дає підстави стверджувати, що дослідження є самостійною, завершеною та актуальною науковою працею, в якій поставлена мета вирішується на теоретико-

методологічних засадах суспільної географії, містить наукову новизну та обґрунтовані достовірні результати, які в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання.

Робота вирізняється методичною зрілістю, наявністю власного кількісно-картографічного інструментарію і практичною орієнтованістю результатів. Зміст і структура дисертації повністю відповідають «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019). За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою і практичною цінністю одержаних результатів дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024). Здобувач Колосівський Назарій Ігорович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 Природничі науки за спеціальністю 106 Географія.

Офіційний опонент:

кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри загальної та регіональної географії

Сумського державного педагогічного університету

імені А. С. Макаренка

Підпис Корнуса А.
засвідчено
зачеки секретар
Ольга Скубен
"22" 05 2026 р.

Анатолій КОРНУС